

آموزش علم کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای پیشرفته

نویسنده: کاترین جانسون

مترجم: مهرناز رحمت

کتابدار کتابخانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارسنجان و استادیار دانشگاه پیام نور واحد کازرون

m_rahmat_1386@yahoo.com

چکیده

این مقاله به بررسی مقالات مربوط به آموزش علم کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای پیشرفته و مقالاتی که قبلاً در مجله بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی درباره همین موضوع به چاپ رسیده‌اند، می‌پردازد. مرور مقالات گذشته نشان می‌دهد که مسئله آموزش علم کتابداری از آغاز مورد علاقه خوانندگان و نویسندگان مقالات بوده است؛ به عنوان مثال موضوع‌هایی چون برنامه آموزش کتابداری در کشورهای پیشرفته، استفاده از مدل‌های آموزشی غربی (وسترن)، کمبود احترام برای متخصصان اطلاع‌رسانی و نیاز به ترفیع مهارت‌های کتابداران و دیگر متخصصان اطلاع‌رسانی به منظور چالش و رویارویی با جامعه اطلاعاتی که در این مقالات مورد بحث قرار گرفته‌اند. مقالات معرفی شده این موضوع‌ها را با تأکید بر آموزش کتابداری برای آماده‌سازی فارغ التحصیلان مورد بررسی قرار می‌دهد که این افراد باید زمینه پیشرفت اقتصادی و اجتماعی کشور خود را فراهم کنند.

کلیدواژه

آموزش علم کتابداری، مغولستان

مقدمه

نویسنده با توجه به داشتن تجربه کار با کتابداران مغولستان، به عنوان داوطلب سازمان ملل در سال ۱۹۹۸ و به دنبال آن به عنوان یک محقق برای گذراندن دوره دکترا، انگیزه نگارش این مقاله را پیدا کرد. با آنکه کتابداران کشور مغولستان مشتاق به افزایش مهارت‌های خود بودند، فرصت‌های کمی به منظور پیشرفت آنها وجود داشت؛ چرا که دولت مغولستان بودجه کافی به منظور فعالیت گروه کتابدارانی که در دوران شوروی سابق تأسیس شدند، فراهم نکرد. این کشور به منظور تربیت افراد متخصص به سرمایه‌گذاری برای منابع آموزشی کم‌یاب نپرداخت که کمبود این منابع در مواجهه با اغتشاش اجتماعی و اقتصادی بزرگ به وجود آمده پس از فروپاشی شوروی سابق نمایان بود. تعداد کمی از کتابداران این کشور موفق به شرکت در جلسات هفتگی در خارج از کشور شده یا در دوره‌های کوتاه برگزار شده به وسیله دانشگاه مرکزی اروپا در بوداپست شرکت کرده‌اند. سازمان‌های بین‌المللی با تشکیل کارگاه‌های آموزشی و بازدید توسط کتابداران متخصص به منظور بالا بردن سطح تخصص، از این کشور حمایت مالی می‌کنند؛ ولی تلاشی به منظور ارزیابی کامل سیستم این کتابخانه‌ها و آموزش کتابداری در جهت ارتباط بیشتر با نیازهای اطلاعاتی وجود نداشته است. حال این سوال مطرح می‌شود که آیا این مشکل متداول دیگر کشورهای پیشرفته نیز است؟ در سال ۲۰۰۶ جلسه‌ای در سان آنتونیو^۱ با حضور انجمن آموزش‌دهندگان علم کتابداری توسط نویسنده مقاله سازماندهی می‌شود که این افراد یا در دوره‌های آموزش کتابداری در کشورهای پیشرفته حضور فعال داشتند یا در ارزیابی برنامه‌های آموزش کتابداری دارای تجربه قابل ملاحظه‌ای بودند. از بحث‌های مطرح شده در این جلسه مشخص شد که کشورهای دیگر نیز با مسائل مشابهی رو به رو هستند و راه‌حل آسانی برای حل آنها وجود نداشته است، اما جای امیدواری است که بیشتر افراد کارآمد برای یافتن راه‌حل مشکل در تلاش هستند. این مقاله بحث‌های مطرح شده در این انجمن و مسائلی که نویسنده در کشور مغولستان با آنها مواجه شده را مورد توجه قرار می‌دهد مانند ارتباط برنامه آموزشی و کمبود حمایت دولتی که مشکل بسیاری از کشورهای پیشرفته است.^۲ توجه به آموزش کتابداری در میان ملل پیشرفته از همان آغاز در مجله بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی^۳ مطرح بوده است. اولین بخش از این مقاله شامل مرور مقالات گذشته و مسیر حرکت آنها به طور خلاصه می‌شود و بخش دوم مسائل جاری مربوط به این مبحث را معرفی می‌کند.

مرور مقالات گذشته

در شماره‌های اختصاصی مجله بین‌المللی کتابداری^۴ (که نام آن در سال ۱۹۹۲ به مجله بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی تغییر پیدا کرد) در سال ۱۹۶۹ ویرایشگر مجله، جرج چندلر^۵ توجه کمی به کشورهای پیشرفته کرد و به نظر می‌آید که فراهم‌آوری انتشارات سازمان‌های کتابداری ملی و بین‌المللی، مانند گزارش‌های یونسکو، فدراسیون بین‌المللی انجمن‌های کتابداری و انجمن بین‌المللی کتابخانه‌های دانشگاهی بیشتر مدنظر قرار گرفت و تأکید به وضوح بر کتابداری در سطح بین‌المللی همراه با گزارش‌های توصیف‌کننده فعالیت‌های کتابخانه در کشورهای مختلف مانند کانادا، زلاندنو، هند، آفریقای جنوبی و ژاپن بود و فقط یک اشاره نسبت به موقعیت کشورهای پیشرفته وجود داشت، با وجود این، مقالات بحث‌کننده درباره آموزش کتابداری در کشورهای پیشرفته در تاریخ انتشار مجلات به زودی خود را نشان دادند. مقاله مروری پرفسور محمد امان^۶ بخشی مختص به آموزش کتابداری دارد. در این بخش، وی یک برنامه آموزش جدید در کشور نیجریه را بنیانگذاری کرد که هم مدرک دیپلم دو ساله و هم درجه کارشناسی سه ساله را ارائه می‌داد و به توصیف برنامه‌های کتابداری که در کشورهای پاکستان، هند، آلمان غربی و اسپانیا انجام شده بود، پرداخت. از زمان پیدایش مجله بین‌المللی کتابداری تا سال ۲۰۰۶، شصت و شش مقاله منتشر شد که حالتی از آموزش کتابداری در کشورهای پیشرفته را مورد بحث قرار می‌دهند.

نگرشی بر مضمون مقالات

بیشتر مقالات مربوط به آموزش در کشورهای پیشرفته که از همان اولین دهه پیدایش مجلات منتشر شدند، در دهه‌های بعدی با یک افول رو به رو گشتند. اولین دهه سال ۲۰۰۰ یک کاهش بی‌رویه در تعداد مقالات منتشر شده را نشان می‌دهد. بیشتر مقالات در این دوره بر مسائل کلی مربوط به آموزش کتابداری یا توصیفی از برنامه‌های ارائه شده در کشورهای مختلف و تعداد کمی از این مقالات به ارزیابی انتقادی این برنامه‌ها مربوط شده و اغلب بیان

می‌کنند که منشا آموزش کتابداری یا از طریق دوره های آموزشی کوتاه برگزار شده توسط یونسکو یا از طریق تلاش کتابداران ایالات متحده یا بریتانیا بوده است.

از بین بیست و شش مقاله منتشر شده در طول دهه ۱۹۷۰، پنج مقاله مربوط به آموزش کتابداری در آفریقا (سه مقاله مربوط به کشور نیجریه)، پنج مقاله مربوط به منطقه خاورمیانه (سه مقاله مربوط به ایران و دو مقاله مربوط به کشور اردن)، دو مقاله مربوط به اتحاد جماهیر شوروی، دو مقاله مربوط به هند، یک مقاله بطور کلی مربوط به آمریکای جنوبی، یک مقاله مربوط به آسیای جنوب شرقی مخصوصاً تایلند و ده مقاله باقیمانده مربوط به بحث آموزش می شد. در دهه ۱۹۸۰ فقط دو مقاله به آفریقا اختصاص داشت، درحالیکه در دهه ۱۹۹۰، هفت مقاله بر این منطقه متمرکز شد. تعداد تقریباً مساوی از مقالات نیز با آموزش کتابداری در قاره آسیا در طول سالهای ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۰ سروکار داشتند. در طول این سالها اشتیاق نسبت به آموزش کتابداری در کشورهای خاورمیانه به وجود آمد و در نتیجه دو مقاله در این زمینه مربوط به کشور ایران و سه مقاله مربوط به کشور اردن نگارش یافت. این مقالات ممکن بود به وسیله یک شخص نوشته شده و اساساً توضیحاتی مربوط به پیشرفتهای آموزش کتابداری را شامل می شدند؛ به عنوان مثال، شخصی به نام یونیز^۷ در سالهای ۱۹۸۲، ۱۹۹۲ و ۲۰۰۲، سه مقاله در مورد آموزش کتابداری در کشور اردن ارائه کرد. احمد^۸ نیز در سال ۱۹۸۱ مقاله ای درباره نیاز به کتابداران تربیت شده متخصص در کشور بنگلادش و در سال ۱۹۹۲ مقاله دیگری درباره نیاز به آموزش تکنولوژی اطلاعات (IT) در این کشور را تحریر نمود. آنیا^۹ نیز سه مقاله را ارائه کرد که بر کشور نیجریه متمرکز داشت؛ مقاله ای در سال ۱۹۷۹ درباره فاکتورهای موثر برای پیشرفت کتابداری، دیگری در سال ۱۹۹۱ مربوط به تربیت کارکنان کتابخانه به منظور استفاده از تکنولوژی اطلاعات.

بیشتر موضوعهای متداول در مقالات که به آنها اشاره شد، توسط افراد مقیم و مهاجر ارائه شدند. برنامه های درسی کتابخانه ها با حقوق پایین کتابداران و حمایت مالی ناکافی دولت از کتابخانه ها همراه بود. با توجه به نیاز برای ارتقا سطح آموزش در این کشورها، خصوصاً ریشه کن کردن بی سوادی بیشتر برنامه های آموزشی کتابداری که از دهه ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ شروع شده بود، مورد تشویق قرار گرفت. یکی از اولین کشورهای پیشرفته در زمینه برگزاری دوره های کتابداری کشور هند بود که حتی از ایالات متحده هم در این زمینه چیزی کم نداشت. اولین دوره کتابداری در سال ۱۹۱۱ توسط یکی از شاگردان ملویل دیویی^۹ به نام رانگاناتان تاسیس شد. وی که در دانشگاه لندن آموزش دیده بود، دوره های تعلیم کتابداری را در سال ۱۹۲۰ تا ۱۹۳۰ در مدرس^{۱۰} تاسیس کرد.

نویسندگان در مورد تاریخ کتابداری در کشور بنگلادش (که در سال ۱۹۷۱ به استقلال رسید)، اظهار نارضایتی کرده اند که هیچ برنامه ای در این کشور مطابق قوانین کشور انگلستان توسعه پیدا نکرده است؛ به عبارت دیگر، در اوایل دهه پنجاه، بنگلادش وضعیت خفقان آوری را تجربه کرده است. با توجه به اینکه در اغلب موارد پیشرفت کتابخانه ها و آموزش کتابداری با استقلال یافتن کشورها در یک امتداد قرار می گرفتند، هنگامی که کشور نیجریه در سال ۱۹۶۰ استقلال خود را بدست آورد، اولین مدرسه کتابداری را در دانشگاه ایبادان^{۱۱} تاسیس کرد. پیش از این تاریخ، بیشتر کتابداران نیجریه مهاجران بریتانیایی بودند. کتابداران مهاجر با تشکیل دانشگاه جدید که به منظور تربیت مربیانی در زمینه کتابداری تاسیس شده بود، مقابله کردند. اولین^{۱۱}، مدیر هیأت کتابداری گلدکوئیست^{۱۲} این پرسش را مطرح کرد که آیا دانشگاه کتابداری باید برای استفاده عموم تاسیس شود؟ او تصور می کرد که آموزش بهتر می تواند در کشور بریتانیا بدست آید؛ جایکه دانشجویان فرصتی برای بازدید از کتابخانه های الگو پیدا می کنند. وی معتقد بود که دوره های کوتاه برای اداره کتابخانه کفایت است. با آنکه کتابداران نیجریه به شرکت کارنجی^{۱۴} به منظور فرستادن دانشجویان به انگلستان و ایالات متحده جهت آموزش کتابداری برای چهار بورس تحصیلی به ازای هر سال تقاضای تامین بودجه کردند، موسسه کارنجی تصمیم گرفت که بودجه ای به منظور تاسیس مدرسه کتابداری در ایبادان^{۱۵} (یعنی در خود کشور نیجریه) فراهم کند. موسسه کارنجی تصور کرد که فراهم کردن بودجه برای تعداد کمی از دانشجویان به منظور آموزش آنها در خارج از کشور بی نتیجه می باشد، چراکه این آموزش با موقعیت محلی آنها ارتباط محدودی دارد. موضوع عمده بسیاری از مقالات مربوط به برنامه درسی دانشکده های کتابداری در کشورهای پیشرفته می باشد. کرسیتی^{۱۶} در سال ۱۹۸۲ در مقاله ای برنامه یونسکو در حمایت از دانشکده های کتابداری و تاثیر برنامه های غربی (وسترن) بر روی آموزش کتابداری را مورد توجه قرار داد. وی با وجود تشویق یونسکو برای تامین بودجه و حمایت از دانشکده های کتابداری، بر تشکیل دانشکده های جدید تاکید می کند. علاوه براین، آموزش کتابداری باید شرایط محلی را نیز در نظر بگیرد.

بالارد^{۱۷}، پرفسور علم کتابداری در دانشکده مرکزی کارولینای شمالی در مقاله ای اظهار می کند که کنفرانسهای حمایت شده توسط یونسکو در آموزش کتابداری اثر قابل ملاحظه ای بر رشد کتابخانه ها در ملل پیشرفته ندارند و اینکه سطح آموزش کتابداری در این کشورها برای مقابله با رشد تصاعدي اطلاعات که در سراسر جهان وجود داشت، ناکافی بود. برنامه درسی پایه برای کتابداری باید توسط کشورهای پیشرفته قابل قبول واقع شود و شرایط ویژه کشورهای کم درآمد را هم در نظر بگیرد و نه اینکه کپی برنامه های کشورهای پیشرفته باشد. هاروارد ویلیامز^{۱۸} و آتن^{۱۹} (۱۹۸۷) در مقاله ای در مورد آموزش کتابداری در کشورهای آسان^{۲۰}، درباره انتقال برنامه های درسی آموزش کتابداری از غرب نکته هایی را بیان کرده اند. این برنامه ها توجه کمی به موقعیت محلی داشتند و تحقیقات کمی درباره این مسئله وجود داشت. در واقع، کتابداران غربی تاثیر زیادی روی محتوای برنامه درسی آموزش کتابداری داشتند.

چهار سال پیش از تاسیس دانشکده کتابداری ایبادان در نیجریه در سال ۱۹۶۰، دانشجویان قبل از رسیدن به مرتبه تخصصی نیاز به گذراندن امتحان انجمن کتابداری بریتانیا داشتند. دانشجویان اردن نیز می بایست قبل از فارغ التحصیلی امتحان درک زبان انگلیسی را طی کنند که این دوره بوسیله اعضای هیأت علمی بریتانیایی تدریس می شد. دانشجویان به این مسئله اعتراض کردند. در نتیجه اعضای هیأت علمی بریتانیایی در سال ۱۹۸۲ از این کشور خارج شدند، اما با وجود این، پیدا کردن اعضای هیأت علمی با کیفیت بالا برای جایگزین کردن آنها مشکل بود. کمبود مربیان شایسته به منظور تدریس برنامه های آموزش کتابداری، کشورهای پیشرفته را به ستوه آورد. هاروارد ویلیامز و آتن در مقاله خود (۱۹۸۷) درباره کمبود این مربیان در کشورهای آسان بحث می کنند که به طور وسیع در خارج از کشور تربیت می شدند، اما تجربه عملی در کتابخانه های محلی را نداشتند. این مسئله در مقاله ای (۱۹۹۹) بوسیله کارگو^{۲۱} نیز مطرح شد که مربوط به کشور سیرلئون^{۲۲} می شد.

نویسنده دیگری به نام یونیز^{۲۳} (۲۰۰۲) درباره کمبود کارکنان شایسته در دانشگاههای غیردولتی اردن بحث می کند و اینکه باید سیستمی به منظور اعتبارگذاری کیفیت آموزش کتابداری وجود داشته باشد.

تشکیل انجمن های کتابداری به منظور آموزش کتابداری در دوره های کوتاه برای کتابداران شاغل در کتابخانه ها که بطور رسمی تعلیم کتابداری ندیده بودند، مهم می باشد. مقاله دیگری توسط باوز^{۲۴} و نیمر^{۲۵} (۱۹۸۲) تونس و اردن را با هم مقایسه می کند و نشان می دهد که مستعمره بودن بر تاسیس انجمنهای کتابداری تاثیر گذاشته است، چنانچه نتیجه آن در کشور اردن تشکیل يك انجمن کتابداری كاملا اوليه و در تونس فقدان چنین انجمنی بود.

هاروارد ویلیامز و آتن (۱۹۸۷) این مسئله را بیان کردند که يك انجمن کتابداری می تواند اثری مثبت بر سیاست دولت در رابطه با کتابخانه ها و آموزش کتابداری بگذارد.

با آنکه دست یافتن به وسیله ای برای تربیت کتابداران در کشور خود يك قدم مهم در پیشرفت تخصص کتابداری محسوب می شود، هنوز مسافت قابل توجهی تا رسیدن به این مرحله وجود دارد؛ به عنوان مثال، با توجه به نتایج گزارشی در سال ۱۹۵۶ و در سال ۱۹۷۴، مرتبه کتابداران دانشگاهی از مرتبه معلمان کمتر شد. نتیجه مستقیم این تنزل رتبه کاهش ثبت نام در دانشکده های کتابداری به تقریباً نصف بود، درحالیکه از اوایل دهه ۱۹۷۰ روند ثبت نام افزایش می یافت. در واقع، جایگاه پایین کتابداری موضوع متداول مقالات مجله بین المللی کتابداری و اطلاع رسانی (IILR) می باشد. حقوق پایین همراه با رتبه پایین تخصص باعث استقبال کمتر و ثبت نام پایین در کلاسهای آموزش کتابداری شد.

اچای^{۲۶} (۱۹۸۷) ادعا کرد که در مواقع ضعف اقتصادی، دولت نمی توانست از موسسه های عمومی حمایت کند. این مسئله در بیشتر کشورهای پیشرفته وجود داشت و بیشتر اولویتها متوجه پیشرفت اقتصادی و ریشه کن کردن بیماریها بود، نه کتابخانه ها که منزلت چندانی نداشتند.

در پایان دهه ۱۹۸۰ روند نگارش مقالات متفاوت از قبل شد. رواج فن آوری های ارتباطی و اطلاعاتی جدید^{۲۷} و افزایش جوامع اطلاعاتی، مسئولیت جدید و مهمی را برای آموزش کتابداری ایجاد کرد که همان تربیت متخصصان اطلاع رسانی به منظور کمک به کشور برای ورود به عصر اطلاعات بود.

محمد^{۲۸} (۱۹۸۲) در بخشی از مقاله خود که به آموزش کتابداری در کشور مالزی می پردازد، در زمینه پایان نامه دانیل بلز^{۲۹} درباره جامعه صنعتی بحث می کند. وی ادعا می کند که جوامع اطلاعاتی جدید برای متخصصان اطلاعاتی جایگاه ویژه ای قائل است و تاکید می کند که آموزش کتابداری باید زمینه پیشرفت يك فرهنگ مدیرانه را بوجود آورد تا فارغ التحصیلان قادر باشند افراد را با اطلاعات مورد نیاز در جوامع اطلاعاتی جدید پیوند دهند. بسیاری از مقالات نگارش شده درباره آموزش کتابداری به کاربرد کامپیوتر در این زمینه می پردازند که البته تعداد کمی از دانشگاهها توانستند تجهیزات کامپیوتری را به منظور استفاده در کلاسها و معلمان شایسته ای را به منظور تدریس کاربرد کامپیوتر تهیه کنند. چاودهری^{۳۰} (۱۹۸۸) نیز که نویسنده مقاله ای درباره برنامه های کلاسی در قاره آسیا می باشد، نیاز برای تعلیم کامپیوتر را تایید کرد. وی می نویسد: "افزایش و پیشرفت ریزکامپیوتر و نزول قیمت آنها باعث شده که کشورهای پیشرفته آن رایك انتخاب مناسب بدانند و از آن در برنامه های درسی دانشکده های کتابداری استفاده کنند."

با آنکه چندین مقاله درباره آموزش کتابداری در آسیا و بیشتر شبه قاره هند تحریر شده بود، تا دهه ۱۹۹۰ تعداد کمی از مقاله ها به کشور چین اختصاص یافت. همزمان با آفریقا و هند، اولین دانشکده کتابداری در چین بوسیله فردی آمریکایی به نام الیزابت وود^{۳۱} تاسیس شد، که این فرد دانشکده کتابداری بن^{۳۲} را در وهان^{۳۳} در سال ۱۹۲۹ افتتاح کرد. از آن سال تا سال ۱۹۸۹، چهل و پنج موسسه فرعی دیگر، سطح سوم آموزش کتابداری را در کشور چین ارائه کردند. با وجود این، تنها دو تا پنج درصد کارکنان شاغل در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی درجه تخصصی را به اتمام رساندند. اصلاحات بازار آزاد، که باعث رشد اقتصادی چین شد، بر آموزش کتابداری نیز تاثیر گذاشت. در اواسط دهه ۱۹۹۰ زیگ^{۳۴} (۱۹۹۷) بیان کرد که در چین برای کارکنان تخصصی نیاز برای کار کردن در کتابخانه ها به مدت طولانی احساس نمی شد. بلکه آنها علاقمند به کار در شرکتها موسسه های خصوصی با حقوق بهتر بودند.

بخشهای مختلف علم اطلاع رسانی مانند مدیریت اطلاعات، کاربرد تکنولوژی اطلاعاتی، دسترسی و پردازش اطلاعاتی، ارتباطات و ارتباطات از راه دور بیشتر وابسته به اقتصاد جدید بودند، تا اینکه وابسته به کتابداری سنتی باشند که بر منابع چاپی متمرکز است. در نتیجه این تغییر، نام بخش علوم کتابداری و اطلاع رسانی در دانشگاه پکن، به بخش مدیریت اطلاع رسانی تغییر یافت.

چین^{۳۵} (۱۹۹۹) نوشت درحالیکه بیش از نود درصد فارغ التحصیلان برنامه های آموزش کتابداری در آمریکا به دنبال شغلهایی در زمینه کتابداری بودند، فارغ التحصیلان چینی مشاغلی در زمینه بازار اطلاع رسانی را ترجیح دادند و بیش از نیمی از این افراد در خارج از کتابخانه ها استخدام شدند.

خلاصه ای از مقالات در این موضوع

مقالات مورد بررسی دارای موضوعهایی مشابهی هستند، ولی موارد تاکیدی تغییر یافته اند. طراحی يك برنامه درسی مربوط به شرایط محلی يك مسئله مهم می باشد، اما باید فارغ التحصیلانی تربیت شوند که بتوانند منابع و خدمات اطلاعاتی را مدیریت کرده به توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه کمک کنند. با رواج فن آوریهای ارتباطی و اطلاعاتی^{۳۶} و فواید ناشی از آن، دسترسی و استفاده از اطلاعات مهمتر از قبل شده است. نویسندگان مقالات در این شماره به این نکته اشاره می کنند که کتابداران و دیگر متخصصان اطلاع رسانی باید دارای يك نقش رهبری باشند تا افراد بتوانند از منابع بهترین استفاده ممکن را انجام دهند و از این طریق به پیشرفت اقتصادی و اجتماعی جامعه کمک کنند.

با توجه به وجود مشکلات اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی در منطقه ساهاران^{۳۷}، بسیاری از مقالات این شماره به موضوع آموزش کتابداری در آفریقا اختصاص یافته است؛ دو مقاله به موقعیت قاره آفریقا به طور کلی می پردازد و پنج مقاله دیگر درباره وضعیت ویژه آموزش کتابداری در آفریقای جنوبی، نیجریه، کنیا، اتیوپی و کشورهای آفریقای غربی مثل بنین^{۳۸} و سنگال بحث می کند. علاوه بر این، مقالات ارائه شده درباره جمهوری دمیونیکن، ویتنام و اکراین نشان می دهد که توجه به تخصص به منظور پیشرفت همواره مورد نظر می باشد، هرچند جزئیات ممکن است تغییر یابد.

مقالات نگارش شده توسط نازمینی^{۳۹} و اندروود^{۴۰} تاکید می کنند که سیاستهای آموزش کتابداری باید از پیشرفت اهداف در آفریقای جنوبی حمایت کند. این نویسندگان بیان می کنند که به دنبال برگزاری انتخابات دموکراتیک در سال ۱۹۹۴ و تغییر شکل آموزش عالی، آموزش کتابداری در آفریقای جنوبی پیشرفت کرد. از وقتی که دست یابی به جامعه

اطلاعاتی به یک موضوع مهم در استراتژی دولتی به منظور پیشرفت اقتصادی و اجتماعی کشور تبدیل شده، فرصتی برای سنجش رابطه این مسئله با آموزش کتابداری فراهم شده است. هم اکنون دولت جاری به کتابخانه ها به عنوان وسیله با ارزش و موثر در تغییر شکل اجتماع از لحاظ اقتصادی و اجتماعی نگاه می کند.

این دیدگاه به هرحال در مورد کتابخانه هایی که تاکنون نقش رهبری در دفاع از کتابخانه به عنوان منبع کلیدی در پیشرفت جامعه و دموکراسی در کشور را داشته اند باقی می ماند؛ اما از برنامه های آموزش کتابداری انتقاد می شود، به دلیل اینکه مهارت های لازم برای کتابداران به منظور برعهده گرفتن این نقش رهبری را فراهم نکرده است.

با وجود آنکه این موضوع برای بسیاری از نویسندگان شناخته شده که متخصصان آموزش کتابداری می توانند نقشی فعال در پیشرفت جوامع آفریقایی داشته باشند، نیاز به تلاشی قابل توجه به منظور فراهم کردن ابزار مورد نیاز برای تحقق این مسئله وجود دارد. گانگی^{۴۱} و ماوتی^{۴۲} با بررسی دانشجویان و فارغ التحصیلان برنامه های آموزش کتابداری در کنیا به این نتیجه رسیدند که این افراد هنوز به نیازهای دهه ۱۹۸۰ پاسخ نداده اند و اینکه تاکید باید بر فراهم کردن خدمات اطلاع رسانی خصوصا فن آوریهای ارتباطی و اطلاعاتی^{۴۳} برای کمک به پیشرفت اقتصادی کشور باشد. به علاوه، این نویسندگان بیان کرده اند که دانشجویان باید برای استخدام در بخشهای خصوصی نسبت به موسسه های آموزشی آماده شوند. مشکل برنامه های آموزشی کتابداری این می باشد که صلاحیت فارغ التحصیلان آموزش کتابداری برای طراحی این برنامه ها را تعیین نمی کند.

مقاله تالیف شده به وسیله دیسو^{۴۴} و نجوکو^{۴۵} بر نیاز به انجام پژوهش و برنامه های درسی منطقه ای تاکید می کند. این مقاله چهار برنامه دانشگاهی آموزش کتابداری در کشور نیجریه را با هم مقایسه می کند و کاستی های آنها را نشان داده، پیشنهادهایی را برای پیشرفت برنامه درسی ارائه می دهد.

پیشرفت مناطق روستایی و جوامع بیسواد نیاز به تولید اطلاعات در شکلی موثر دارد. در واقع، برنامه هایی که زمینه دستیابی به اطلاعات تخصصی و پیشرفته در جوامع روستایی را فراهم کرده اند، باعث همگانی کردن اطلاع رسانی شده اند.

مامو^{۴۶} در مقاله خود به تجزیه و تحلیل برنامه های آموزش کتابداری و رضایت فارغ التحصیلان و افراد استفاده کننده از این برنامه ها می پردازد. نویسنده اظهار می کند متخصصان آموزش کتابداری در استفاده از تکنولوژی اطلاعاتی با کمبود مواجه هستند، در حالی که می توانند نقش محوری در پیشرفت جامعه اطلاعاتی کشور اتیوپی ایفا کنند؛ ولی پایان یافتن برخی از برنامه های آموزش کتابداری و جایگزین کردن آنها با برنامه هایی که به طور کامل بر تکنولوژی اطلاعاتی متمرکز هستند، مسئله را حل نخواهد کرد، زیرا با آنکه ممکن است فارغ التحصیلان، مهارت های تکنولوژی اطلاعاتی را بدست آورند، هنوز از نظر دانش پایه مانند سازماندهی اطلاعات و مجموعه گسترده دچار ضعف هستند که این دانش به منظور فعالیت موثر در کتابخانه مورد نیاز می باشد. این مطالعه نشان داد که هم کارفرمایان و هم کارکنان از این سطح از آموزش برای متخصصان آموزش کتابداری ناراضی هستند.

منینگ بتو^{۴۷} در مقاله ای نکات مبهم درباره آموزش کتابداری در مناطق آفریقایی فرانسه زبان، نظیر کشور بنین و سنگال را بیان می کند. مسائل مطرح شده در این کشورها به بیشتر کشورهای آفریقایی مربوط می شود. وی به منظور پیشرفت اقتصادی کشورهای نیجریه، کنیا و آفریقای جنوبی نیز به ذکر مسائلی می پردازد. این نویسنده اظهار می کند که آموزش کتابداری در این کشورها در مدتی کوتاه خواهد توانست فارغ التحصیلانی را تربیت کند که قادر به استفاده از تکنولوژی اطلاعاتی باشند و در تولیدات جدید مانند نرم افزار مدیریت پایگاه اطلاعاتی و نرم افزار کتابشناختی برای مدیریت اطلاعات بر دیگران برتری یابند.

مقاله ای که توسط آلبرایت^{۴۸} و کاوویا^{۴۹} نوشته شده بطور کامل صحرای بزرگ آفریقا را بررسی و بطور خلاصه بسیاری از کاستی های آموزش کتابداری که درباره آنها بسیار بحث شده را بیان می کند؛ شامل کمبود منابع، خدمات منابع، خدمات اطلاعاتی و کمبود پژوهش در مورد محیط و نیازهای اطلاعاتی مخصوص کشورهای آفریقایی. این نویسندگان، همچنین، به بررسی آموزش کتابداری در جهت تحقق اهداف توسعه دوره هزارساله^{۵۰} که بوسیله سازمان ملل بنیان گذاشته شد، پرداختند. آموزش کتابداری باید در جهت ریشه کن کردن فقر، کاهش مرگ و میر کودکان و توسعه بهداشت مادران رهبری شود. دستیابی محدود به اطلاعات مانعی برای مراقبت از سلامتی در کشورهای پیشرفته محسوب می شود. عدم دخالت متخصصان اطلاعاتی در بحران ایدز، بویژه در کشور اوگاندا به عنوان نمونه این مسئله به حساب می آید. نویسندگان به این نتیجه می رسند که متخصص اطلاع رسانی می تواند با منظم کردن خدمات اطلاعاتی به سمت تحقق اهداف توسعه دوره هزارساله و فرار گرفتن به عنوان یک نقش راهنما برای اشاعه اطلاعات در مورد بیماری ایدز، اعتبار و احترام خود را بدست آورد.

برنامه آموزش دانشجویان در آفریقا نمونه تسهیلات ضعیف آموزش کتابداری می باشد که نتیجه آن، فرار مغزها از این منطقه بوده است چرا که این افراد نمی خواستند شغل هایی با درآمد پایین در سرزمین اجدادی خود داشته باشند. بریتز^{۵۱}، لر^{۵۲} و بوتما^{۵۳} راه حلی را پیشنهاد کرده اند که از مسئله فرار مغزها جلوگیری شود. این راه حل، همکاری بین دانشگاهها در آفریقای جنوبی و ایالات متحده بوده است؛ در نتیجه دانشجویان کشورهای آفریقایی در دوره های آموزشی برگزار شده بوسیله دانشگاههای مختلف هم بصورت آنلاین و هم بصورت آنسایت شرکت خواهند کرد. دانشجویان در طول چند هفته اجرای این برنامه فرصتی برای آشنایی با فضای باز آموزشی آمریکا پیدا خواهند کرد، ولی این برنامه خود در دانشگاه پرتوریا^{۵۴} انجام خواهد شد. با این روش دانشجویان می توانند دوره هایی که تاکنون در آفریقا برگزار نشده را طی کنند، در عین حال که آموزش آنها در محیط آفریقایی و با شرایط محلی انجام می شود.

راه حل مشابهی برای پیشرفت متخصصان آموزش کتابداری در جمهوری دمیونیکن پیشنهاد می شود. مندر^{۵۵} و مونتر^{۵۶} درباره آموزش کتابداری در این کشور تحقیق کرده اند که آیا این برنامه ها واقعا اجرا می شود؟ آنان بیان کرده اند که کتابخانه ها و دیگر مراکز اطلاع رسانی باید در حمایت از توسعه جامعه اطلاعاتی و کاهش فقر نقشی مهم ایفا کنند.

به دلیل اینکه تلاشهای مختلف برای اجرای برنامه آموزش کتابداری در این کشور با موفقیت کمی روبه رو شده است، این نویسندگان نتیجه گرفته اند که استفاده از یک برنامه دوگانه (قسمتی از طریق آنلاین و قسمتی از طریق آنسایت) که در حال حاضر توسط دانشگاه پرتوریکو^{۵۷} انجام می شود، بهترین عملکرد برای این کشور کوچک می باشد.

با آنکه در ملل توسعه یافته پیشرفت آموزش کتابداری در یک دوره طولانی برای پیشرفت تخصص اطلاعاتی مهم می باشد، دوره کوتاه برنامه تربیتی روش ویژه ای برای افزایش سطح مهارت به منظور رسیدن به اهداف ویژه محسوب می شود.

ولچ^{۵۸} و مورای^{۵۹} برنامه تربیتی را توصیف می کنند که در استرالیا پیشرفت کرده و در ویتنام برای تربیت کارکنان مرکز آموزشی دانشگاه کن تو^{۶۰} به اجرا گذاشته شد. این مقاله چالشها و مسائل این برنامه را بررسی کرده ابراز امیدواری می کند که این برنامه باعث تسهیل حرکت از سبک گذشته کتابداری چاپی به تمرکز روی خدمات، مشتری و منابع الکترونیکی شود. مسئله اصلی این برنامه تربیتی مربوط به بکار بردن مدل غربی (وسترن) برنامه های آموزش کتابداری در محیط یک کشور پیشرفته می شود. این نویسندگان نتیجه می گیرند که چنین برنامه های تربیتی انتقال ساده دانش نمی تواند باشد، بلکه همانند فهرست واژگان باید در محیط فرهنگی بخصوص جامعه دریافت کننده ترجمه و تفسیر شوند.

های^{۶۱} در مقاله دیگری درباره نقش کتابخانه های اکراین در پیشرفت اهداف فرهنگی نسبت به اهداف توسعه اقتصادی بحث می کند. وی توضیح می دهد در دوران شکوفایی اتحاد جماهیر شوروی یکی از سیستمهای کتابداری بسیار پیشرفته را دارا بود و شبکه های کتابداری در همه جمهوریهای آن و نواحی وابسته به آن، نظیر اکراین و مغولستان وجود داشت.

با فروپاشی شوروی در اوایل دهه ۱۹۹۰، اغلب کتابخانه ها به دلیل از دست دادن حمایت مالی و رشد بی ارتباط با رسالت خود به زوال رفتند. این مسئله، تا بخشی نیز نتیجه کشمکش کشورهای تازه استقلال یافته به منظور کنار آمدن با شرایط جدید اقتصادی و سیاسی بود. های بیان می کند که ترفیع دادن فرهنگ و زبان یک مسئله اساسی برای کتابخانه های اکراین تازه استقلال یافته بود.

به هر حال، برنامه جدید کتابداری دوره های آموزشی تکنولوژی اطلاعاتی را شامل می شود و کتابخانه ها تلاش می کنند که خود را بخشی از جامعه دانش قرار دهند و یک اتصال بین دانش و دسترسی عمومی به آن را به وجود آورند. های با این امید مقاله خود را به پایان می برد که دانشجویان به تخصصی برای پیشرفت سازمانهای اطلاعاتی و فرهنگی کشور اکراین روی آورند.

نتیجه گیری

مقاله های ارائه شده ثابت می کند که متخصصان و مربیان آموزش کتابداری در کشورهای پیشرفته از مسائل مربوط به این تخصص آگاهی عمیقی دارند. با توجه به اهمیت زیاد اطلاع رسانی، افرادی که برای اداره و دسترسی به اطلاعات تربیت شده اند، باید به توسعه نظام اقتصادی کمک کنند. با وجود این، برنامه های آموزش کتابداری هنوز از حمایت مالی دولت بهره مند نیستند و تمایل چندانی در دانشجویانی که می توانند تصویر ایجاد شده از این تخصص را تغییر دهند، دیده نمی شود.

این در واقع، وضعیت جوجه و تخم مرغ است که راه حل فوری ندارد. ولی با توجه به اینکه آموزگاران و شاغلان آموزش کتابداری در کشورهای پیشرفته نقش رهبری در شناسایی مسائل و مشکلات برعهده دارند و در مورد اینکه چه حمایتی به حل این مسئله کمک می کند تصمیم گیری می کنند، این امید وجود دارد که متخصصان آموزش کتابداری ارزش و اعتبار خود را بدست آورند. معلمان و شاغلان در غرب باید همه مسائلی که می تواند در رسیدن به اهداف آنها را یاری کند، مورد توجه قرار دهند.

منبع اصلی

Catherine A. Johnsona 2007. Library and Information Science Education in Developing Countries. *The International Information & Library Review*. 39(2),64-71.

منابع

- Ahmad (1981) N. Ahmad, Education for librarianship in Bangladesh, *International Information & Library Review* 13 (1981), pp. 103-115
- Ahmad (1992) N. Ahmad, Library education and training: Its present position and pattern in Bangladesh, *International Information & Library Review* 24 (1992), pp. 91-99
- Aina (1979) L.O. Aina, Factors affecting development of librarianship in Nigeria, *International Information & Library Review* 11 (1979), pp. 57-67
- Aina (1996) L.O. Aina, Interest in continuing education programmes among library and information science educators in Anglophone Africa, *International Information & Library Review* 28 (1996), pp. 23-29
- Akinyotu (1976) A. Akinyotu, A comparative study of education for librarianship in West Africa, *International Information & Library Review* 8 (1976), pp. 493-513
- Aman (1970) M.M. Aman, The year's work in international librarianship: 1969, *International Information & Library Review* 2 (1970), pp. 401-413
- Ballard (1980) R.M. Ballard, Library education and library problems in developing nations, *International Information & Library Review* 12 (1980), pp. 65-70
- Bouazza & Nimer (1986) A. Bouazza and R. Nimer, Library education in Tunisia and Jordan: A comparative study, *International Information & Library Review* 18 (1986), pp. 5-14
- Boye (1991) M.I.S. Boye, Education for library and information work in Ghana: Challenges of the new decade, *International Information & Library Review* 23 (1991), pp. 175-181
- Chaudhry (1988) A.S. Chaudhry, Information science curricula in graduate library schools in Asia, *International Information & Library Review* 20 (1988), pp. 185-202.
- Gupta (1993) S. Gupta, Development of the library profession and education in Ethiopia, *International Information & Library Review* 25 (1993), pp. 73-83

-
- 1 - San Antonio
 - 2 - The International Information and Library Review (IILR)
 - ³ ILR
 - 4 - George Chandler
 - 5 - Mohammed Aman
 - 6 - Younis
 - 7 - Ahmad
 - 8 - Ania
 - 9 - Melvil Dewey
 - 10 - Madras
 - 11 - Ibadan
 - 12 - Evelyn
 - 13 - Gold Coast Library Board
 - 14 - Carnegie
 - 15 - Ibadan
 - 16 - Keresztési
 - 17 - Ballard
 - 18 - Harvard Williams
 - 19 - Atan
 - 20 - ASEAN
 - 21 - Kargbo
 - 22 - Sierre Leone
 - 23 - Younis
 - 24 - Bouazza
 - 25 - Nimer
 - 26 - Ochai
 - 27 - Information and Communication technology (ICT)
 - 28 - Mohammed
 - 29 - Daniel Bells
 - 30 - Chaudhry
 - 31 - Elizabeth wood
 - 32 - Boone
 - 33 - Wuhan
 - 34 - Xiaoying
 - 35 - jin
 - 36 - ICTs
 - 37 - Saharan
 - 38 - Benin
 - 39 - Nassembeni
 - 40 - Underwood
 - 41 - Gathegi
 - 42 - Mwathi
 - 43 - ICT
 - 44 - Diso
 - 45 - Njoko
 - 46 - Mammo
 - 47 - Menighbeto
 - 48 - Albright
 - 49 - Kawooya
 - 50 - Millennium Development Goals (MDGS)
 - 51- Britz
 - 52 -Lor
 - 53 -Botma
 - 54 -Pretoria
 - 55 -Mender
 - 56 - Montero
 - 57 -Puerto Rico
 - 58 -Welch
 - 59 -Murray
 - 60 -Can Tho
 - 61 -Haigh

ماہنامہ الریاض العربیہ